

Nr 88.

Av herr **Herlitz**, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om indragning av vissa bibliotekarietjänster vid universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund.

I statsverkspropositionen, åttonde huvudtiteln, har under punkt 59 (s. 67) föreslagits, att en av andre bibliotekariebefattningarna vid universitetsbiblioteket i Uppsala skall indragas vid första inträdande vakans på någon av dessa befattningar, och under punkt 63 (s. 78) har en motsvarande åtgärd föreslagits beträffande universitetsbiblioteket i Lund, där indragningen dock skulle komma att gälla en av de förefintliga förste bibliotekarietjänsterna. I båda fallen återgå förslagen på yttranden av kanslern för rikets universitet, som vid de undersökningar han enligt erhållna direktiv företagit beträffande möjligheterna till ytterligare besparingar å universitetens avlöningsanslag ifrågasatt åtgärder av ovan angivna innebörd. Genom Kungl. Maj:ts kungörelse den 3 januari 1941 (1941/5) har emellertid beträffande den civila statsförvaltningen över huvud stadgats, att »då ledighet uppstår å sådan befattning . . . , som är upptagen i av Kungl. Maj:t fastställd personalförteckning, åligger det vederbörande myndighet att till Kungl. Maj:ts prövning hänskjuta frågan, huruvida befattningen skall återbesättas», varvid myndigheten har att verkställa och till Kungl. Maj:t ingiva »utredning om möjligheten att i besparingssyfte indraga befattningen eller under någon tid lämna den obesatt eller att genomföra annan personalbegränsning i anslutning till återbesättande av befattningen». Då ju under sådana förhållanden varje ledigbliven tjänst kommer att bli föremål för Kungl. Maj:ts särskilda prövning, synes anledning icke föreligga att nu på sätt föreslagits utbryta och i annan ordning besluta rörande de ovan nämnda bibliotekstjänsterna. Ett dylikt tillvägagångssätt skulle vara motiverat endast under den förutsättningen att vederbörande myndigheter haft tillfälle att företaga den utredning i saken, som ju förutsättes böra ske, ävensom att en prövning av utredningens resultat givit vid handen, att tjänsterna i fråga rimligtvis kunna umbäras. Detta har dock icke skett, myndigheterna ha icke yttrat sig i ärendet, och det ges inga skäl att a priori antaga, att en undersökning rörande arbetsförhållandena vid dessa de mest centrala och viktigaste institutionerna vid våra två statsuniversitet skulle ge resultat som utan vidare klarlade möjligheten av de ifrågasatta indragningarna. Redan på sakens nuvarande stadium torde härom följande kunna andragas.

När Uppsalabibliotekets personalfråga senast, nämligen 1937, mera ingående underställdes riksdagens behandling, förelåg från biblioteksledningens sida en mycket utförlig redogörelse för institutionens arbetsuppgifter och

personalförhållanden, i sina huvuddrag återgiven i åttonde huvudtiteln, s. 164—170 i 1937 års statsverksproposition. Av denna utredning framgick med full tydlighet, att den skäligen obetydliga utökning av arbetskrafterna, som under de senaste decennierna förekommit, icke rimligtvis kunde anses motsvara den kraftiga utveckling biblioteket under samma tid undergått, en utveckling som kommit till uttryck bl. a. i avsevärt utökade lokaler med därmed förbättrade arbetsmöjligheter för forskarpubliken och stegrad besöksfrekvens, ökad litteraturanskaffning särskilt genom bytesrörelsens fortgående utvidgning o. s. v. Resultatet av denna disproportion hade visat sig däri, att de flesta verksamhetsgrenar laborerade med arbetsrestantier, delvis av oroväckande omfattning, att önskemål, som sedan länge framstått som trängande, alltjämt förblivit ouppfyllda och att till och med förhållanden, som direkt återverkade hinderligt på det dagliga löpande arbetet, icke kunnat avhjälpas o. s. v. Framställningen utmynnade i hemställan om en betydande förstärkning av arbetskrafterna. Behovet av en dylik erkändes också vid frågans behandling i alla instanser. En viss utökning beviljades ävenledes, men härvid framhölls som nödvändigt, att den erforderliga förstärkningen komme att ske *etappvis*. Något ytterligare steg till den fortsatta personalökning, som därmed ställdes i utsikt, har dock icke förekommit, varav följer att bristen på arbetskrafter, enligt vad som inhämtats, allt fortfarande är mycket kännbar.

Vad åter beträffar Lunds universitetsbibliotek skulle den föreslagna indragningen av en förste bibliotekarietjänst ställa en av de fyra avdelningar, på vilka verksamheten är uppdelad, utan kvalificerad föreståndare. Det är att förutse, att detta skulle komma att drabba handskriftsavdelningen och sålunda gälla den förste bibliotekariebefattning, som tillkom först 1938, då ett gammalt och ofta framfört önskemål omsider tillgodosågs. Yrkanden i detta syfte hade nämligen med styrka gjorts gällande bl. a. 1919 och 1929, och i 1937 års framställning, som föranlett universitetskanslern att beteckna förslaget såsom »uppenbarligen starkt motiverat» och som ledde till riksdagens bifall, betonades särskilt, att »de krav som måste ställas på denne tjänsteman (handskriftsavdelningens föreståndare) äro ingalunda mindre än i fråga om de övriga avdelningarnas föreståndare». (Överbibliotekariens motivering är in extenso intagen i Kungl. Maj:ts proposition — 1938: 218, s. 85 ff.) Den arbetskraft Lunds universitetsbibliotek då erhöll var så mycket mer av behovet påkallad, som detta bibliotek då var och fortfarande är sämre tillgodosett med bibliotekarietjänster (4 förste och 6 andre = 10) än kungl. biblioteket (4 förste, 1 e. o. förste, 7 andre = 12) och Uppsala-biblioteket (4 förste, 1 e. o. förste, 10 andre = 15). Och genom indragningen skulle förhållandet ytterligare förskjutas i ogynnsam riktning, så mycket mer som denna för Lunds del skulle drabba en av de högsta tjänsterna. Även ur organisatorisk synpunkt vore en indragning som den föreslagna att beklaga, då tjänsten i fråga — enligt vad jag inhämtat — under de år den

varit besatt visat sig nödvändig för biblioteket och för ett rätt utnyttjande av dess samlingar. Då vidare första ledighet inom denna tjänstegrad, om man räknar med normal avgångstid för de nuvarande förste bibliotekarierna, icke skulle infalla förrän 1948, kan det — särskilt med hänsyn till den starka tillväxt handskriftssamlingen på senare åren undergått och säkerligen även i fortsättningen kommer att undergå — förutsättas att föreståndarskapet för handskriftsavdelningen vid denna tidpunkt kommer att framstå som en för institutionen självfallen och för dess drift omistlig tjänst, såsom fallet är och redan länge varit i fråga om motsvarande befattningar inom de två andra stora statsbiblioteken.

Vad här anförts gör givetvis icke anspråk på att utgöra någon mera fullständig utredning rörande de nu till indragning föreslagna tjänsternas behövlighet, resp. umbärlighet, men därmed torde i varje fall ha visats, att situationen i intetdera fallet är sådan, att något förhandsbeslut beträffande just dessa enstaka tjänster kan anses motiverat. Härtill kommer, att den förut åberopade författningen ger tillräckliga garantier för att frågan om deras eventuella indragning under alla förhållanden blir föremål för Kungl. Maj:ts prövning, när en gång vakans uppstår inom ifrågavarande tjänstegrader. Det rimliga och riktiga måste då anses vara, att frågan då blir föremål för prövning, sedan vederbörande myndigheter satts i tillfälle att inkomma med yttranden med hänsyn tagen till de förhållanden som *då* äro för handen.

På här anförda grunder hemställer jag,

att Kungl. Maj:ts förslag i vad det avser ett avgörande vid årets riksdag av frågan om indragning av en andre bibliotekarietjänst vid universitetsbiblioteket i Uppsala och en förste bibliotekarietjänst vid universitetsbiblioteket i Lund måtte avslås.

Stockholm den 23 januari 1941.

Nils Herlitz.